NÁRODNÍ ÚSTAV DUŠEVNÍHO ZDRAVÍ

Plán evaluace

Projekt Prevence a podpora duševního zdraví dospělé populace v ČR 1

Autor: Zoe Guerrero

2023

Národní ústav duševního zdraví – Moderní výzkumně a klinicky orientované centrum pro oblast duševního zdraví.
Adresa: Topolová 748, 250 67 Klecany www.nudz.cz
Sekretariát: +420 283 088 409-10 sekretariat@nudz.cz Klinika: +420 283 088 244 ambulance@nudz.cz
Bankovní spojení: Česká národní banka, pobočka Praha, číslo účtu: 25234081/0710, IČO: 00023752, DIČ:CZ00023752
Datová schránka: uehpcbb

Úvod

Evaluace tak, jak ji realizuje NUDZ je formální, systematické zkoumání naplánovaného pilotního ověření komplexních systému prevence a podpory duševního zdraví, což je úkol pro odborníky v oblasti sociálně zdravotních věd. Poskytne informaci těm, kteří jsou odpovědní za tvorbu rozhodnutí o budoucím rozvoji systému. Proto je důraz kladen na nástroje, relevanci, praktičnost a pokrytí informačních potřeb specifických „rozhodovatelů“ (decision- makers). NUDZ respektuje standard provedení evaluace zemí s rozvinutými zdravotními politikami. „Programová evaluace je definována jako aplikace evaluačních přístupů, technik a znalostí k systematickému uchopení a rozvoji plánování, implementace a efektivity programů“ (Chen, 2005).

Evaluace v projektu PREPO se skládá z procesní a výzkumné složky. Procesní evaluace dohlíží na správný chod projektu a opatření, sleduje například obsazenost pracovních pozic interního týmu, kontroluje administrativní zátěž, plnění finančních milníků. V rámci opatření pak sleduje kvalitu organizace, včetně kvality lektorů a samotného školení. Výzkumná evaluace zahrnuje jak kvalitativní, tak kvantitativní sběr a analýzu dat. Při sběru kvalitativních dat jde primárně o fokusní skupiny a sběr písemné zpětné vazby od účastníků a následné zpracování této zpětné vazby a předání odbornému týmu. Pří sběru kvantitativních dat jde primárně o sběr dat pomocí dotazníků, jejich zpracování po stránce numerické (zpracovává statistik) a jejich následná interpretace a prezentace, která probíhá jak interně, tak směrem ke klíčovým stakeholderům a odborné veřejnosti v rámci aktivit evaluace (zpracovává evaluátor).

V projektu PREPO 1 se evaluační tým skládá z koordinátora sběru, přepisu a managementu dat/statistika, interního evaluátora. Koordinátor sběru, přepisu a mangementu dat / statistik je odborníkem na zpracovávání a analýzu dat ve speciálních softwarech (např. STATA). Zajišťuje činnosti v rámci evaluace pilotního programu a implementace opatření. Řídí sběr dat a zajišťuje procesy spojené s velkými datovými soubory, které projekt vygeneruje, jejich uchovávání a zpracování jako podklad pro další analýzu. Interní evaluátor je odborníkem v oblasti metodologie sociálně vědního kvalitativního a kvantitativního výzkumu. Zajistí zejména využití a dodržování kvality designu evaluace opatření (přičemž se sám podílí na přípravě a návrhu designu evaluace v rámci přípravy projektu), dohlíží na správnou koordinaci sběru, přepisu a kontroly dat. Zajišťuje analýzu dat, včetně odborného zpracování, vyhodnocování, uchovávání a publikování všech dat poskytnutých koordinátorem sběru, přepisu a managementu dat / statistikem. Dále také zpracovává, odborné výstupy z evaluace (harmonogram, zprávy, koncepční nastavení sběru dat), zajišťuje soulad evaluačních aktivit, po celou dobu realizace projektu. Evaluace opatření probíhá v průběhu celého trvání projektu, proto je nezbytné zapojit interního evaluátora po celou dobu trvání projektu.

PREPO 1

KA 04 “Evaluace”

Harmonogram KA 04: 1.-39. měsíc

V KA se zrealizuje interní procesní a dopadová evaluace, tedy testování nových řešení k prokázání jejich funkčnosti vzhledem k cíli projektu a jejich proveditelnosti.

V rámci KA 04 proběhne komplexní evaluace opatření pilotovaných v rámci projektu a to za použití kvantitativních i kvalitativních evaluačních metod (fáze evaluace: nastavení designu evaluace; sběr, přepis a třídění dat; analýza dat; interpretace dat) s cílem vyhodnotit zkušenosti s implementací navržených opatření v rámci projektu.

výstupy: 3 evaluační zprávy, evaluační plán, evaluovaná metodika a vzdělávací materiály

výsledek: odevaluovaná pilotovaná opatření

změna: na základě zvýšení odbornosti pilotních týmů a zpracované odpilotované metodiky/opatření budeme moci ověřit efektivitu navržených opatření, a na základě

výsledků evaluace budeme moci upravit navržená opatření před implementací opatření v PREPO 2

V první fázi PREPO 1 se aktivity evaluace zaměří na vytvoření evaluačního plánu. Evaluační plán obsahuje nejen přesný popis metodiky sběru dat a jejich analýzy, ale také návrh evaluačních otázek, které budou dále používány při roční evaluaci projektu. Evaluační plán je založen na teorii změny. Teorie změny je metodikou pro plánování a evaluaci s cílem podpořit dopady projektu. Jde o participativní metodiku, ve které jsou zapojeni klíčoví stakeholdeři, kteří společně identifikují dlouhodobé cíle projektu, a definují potřebné podmínky pro jejich dosažení. Teorie změny umožní lépe identifikovat skutečné plánované dopady projektu a s nimi spojené evaluační otázky.

V druhé fázi projektu, tedy ve fázi pilotáži jednotlivých opatření, se bude evaluace dělit, jak již bylo zmíněno výše, na procesní a dopadovou. Dopadová evaluace se skládá z kvantitativních a kvalitativních dat.

Pro sběr kvantitativních dat bude ve spolupráci s expertní platformou vyvinuta výzkumní škála, která bude v průběhu projektu také validována tak, aby bylo možné ji pak použít v návazném projektu PREPO 2. Tato škála bude mít za cíl zjistit dopad projektu na CS co se týče gramotnosti v oblasti duševního zdraví (4 pilíře: sebe-péče, znalost duševních onemocnění, stigmatizace, vyhledání pomoci). Kvantitativní data budou sbírána online, kde bude účastníkům zaslán dotazník (s výše zmíněnou škálou) formou emailové rozesílky týden před a týden po školení. Data z kvantitativních dotazníků jsou sbírána přes online platformu NUDZ Forms. Toto webové rozhraní, vyvinuté týmem v rámci Národního ústavu duševního zdraví, umožňuje komplexní a systemické dotazování účastníků školení. Systém automaticky rozesílá účastníkům pozvánky školení podle předem nastaveného harmonogramu. Zásadní funkcionalitou je rozesílání dotazníků přes tzv. „personalizovaný odkaz“, která dokáže propojit odpovědi respondentů (jednotlivé dotazníky) v čase. Data jsou následně exportována a zpracována ve statistickém softwaru SPSS. V rámci zpracování dat dochází rovněž k anonymizaci respondentů.

Kvalitativní šetření je vedeno pomocí semi-strukturovaných diskusí, které probíhají na konci školení, přibližně s 8 účastníky v každé skupině. Diskuse je vedena moderátorem a zapisována zapisovatelem. Fokusní skupiny využité pro evaluaci PREPO 1, mají za cíl zjistit, v čem jsou školení účinná a kde lze naopak identifikovat bariéry a příležitosti pro úpravu. Na základě pilotáže jsou pak také doporučené změny v opatřeních.

Procesní evaluace se zakládá na zpětné vazbě realizačního týmu. Každého opatření se zúčastní evaluátor jako pozorovatel, bude sbírat na základě stanovené metodiky informace o průběhu školení po stránce organizační (organizace celkově, administrativní zátěž, projev lektorů). Organizaci opatření bude také hodnotit přímo člen realizačního týmu pro lepší triangulaci dat.

Časová náročnost evaluace

Evaluace tohoto typu projektu probíhá celou dobu realizace. Odborně i personálně náročné evaluační procesy se mohou pohybovat od několika týdnů až po několik měsíců, v závislosti na složitosti projektu a dostupnosti potřebných informací a komplexitě hodnocení a není je možné přesně predikovat.

Doba pro evaluaci projektu zaměřeného na implementaci komplexního programu je relativně dlouhá a může být způsobena několika faktory:

1. Komplexnost projektu: Pilotáž komplexního systému opatření prevence a podpory duševního zdraví je náročný proces, který vyžaduje zásadní změny ve způsobu předávání informací o duševním zdraví a školení týmu. Projekt zahrnuje širokou škálu opatření a mnoho různorodých cílových skupin, což vyžaduje více času pro provedení důkladné evaluace.
2. Potřeba sběru dostatečného množství dat: pro provedení důkladné evaluace je nezbytné sbírat a analyzovat rozsáhlé množství dat. To zahrnuje pretesty a posttesty od účastníků, sběr dat získaných během školení, administraci dotazníků, skupinové rozhovory. Sběr a analýza takového rozsáhlého množství dat trvá delší časové období.

Rozčlenění procesů v rámci evaluace:

1. Nastavení strategie evaluace – v předprojektové fázi. Tento proces vyžaduje analýzu stávající situace, identifikaci cílů a očekávaných výsledků evaluace.

2. Plánování evaluace. Plánování evaluace zahrnuje stanovení metodiky, výběr vhodných měřicích nástrojů a definování postupů pro sběr dat.

3. Příprava evaluačních designů a metod. Příprava konkrétních evaluačních designů a škál, zahrnuje detailní plánování a specifikaci postupů pro sběr a analýzu dat.

4. Sběr, zpracování a analýza dat, interpretace výsledků. Tento proces zahrnuje sběr dat prostřednictvím různých metod, jejich zpracování, analýzu a interpretaci.

5. Aktualizace metodiky je procesem, ve kterém se na základě získaných poznatků a výsledků evaluace upravují postupy a přístupy. Časová náročnost tohoto procesu závisí na rozsahu změn a schopnosti implementovat aktualizace.

Další podrobnosti k časovému rozložení evaluace uvádíme níže

Personální náročnost evaluace

Jak je zřejmé z uváděných podrobností procesů evaluace, na zajištění řádného průběhu je nezbytné zajistit dostatečné množství odborně vyškolených pracovníků na odpovídající úvazek a po odpovídající dobu.

Zapojení různých pracovníků a odborníků do procesu evaluace pro implementaci má několik důvodů:

Odborná perspektiva: Každý typ pracovníka (interní evaluátor, statistik) přináší specifické znalosti a dovednosti z vlastního odborného oboru. Zapojení pracovníků z těchto různých oborů umožňuje získat komplexní a interdisciplinární perspektivu na evaluaci opatření prevence a podpory duševního zdraví. Každý pracovník může přinést unikátní přístup, poznatky a zkušenosti, které jsou důležité pro zhodnocení účinnosti a efektivity metody.

Koordinace a komunikace: Implementace a evaluace vyžaduje dobrou koordinaci a spolupráci mezi různými pracovníky. Interní evaluátor má za úkol zajistit, aby byly všechny aktivity a úkoly správně naplánovány, rozděleny a sledovány. Vzhledem k multidisciplinární povaze týmů je důležité, aby všichni pracovníci spolupracovali a komunikovali mezi sebou a aby měli jasný přehled o svých rolích a odpovědnostech. Zároveň tím že evaluace prochází přes dva klíčové pracovníky (interní evaluátor a koordinátor sběru a managementu dat/statistik), dochází ke dvoufázové kontrole nastavených

postupů v rámci evaluace, a tímto se předchází chybovosti. Dále je také tímto garantována zastupitelnost personálního zajištění KA04.

Zapojení různých pracovníků je tedy nezbytné pro zajištění komplexního a kvalitního hodnocení (evaluaci) pilotů. Každý pracovník přináší své odborné znalosti a dovednosti, které jsou pro průběh evaluace a její výstupy klíčové.

Finanční náročnost evaluace

Náklady na evaluaci tvoří **3 209 913,12** Kč z celkových přímých nákladů projektu 35 889 908,75 Kč, což činí 11,2% rozpočtu PN a jsou alokovány zejména v položkách osobních nákladů. To je zcela relevantní výše vzhledem k požadované kvalitě výstupu, tedy posouzení efektivity a využitelnosti pilotovaných, , užitečnosti inovativních postupů a iniciativ, a vyhovění požadavkům vůči programovým sponzorům, stakeholderům a jiným zainteresovaným aktérům (veřejnosti)...

Z přílohy Rozpočet projektu s komentářem je zřejmé, jak byly tyto náklady alokovány. Z praxe na jiných obdobných projektech víme, že na evaluaci tohoto typu se podílí téměř celý odborný tým projektu určitou částí svého úvazku. Při průchodu etapami projektu se tento úvazek nedá přesně stanovit, proto je stanoven úzus na zapojení pracovníků zapojených ve více KA stejným podílem v každé. Takto je do evaluace tedy zapojen částí úvazku např. Koordinátor odborných aktivit, Odborný garant apod. V reálu dle situace na projektu jejich zapojení na různých KA narůstá a snižuje se podle průchodu projektu harmonogramem jednotlivých etap.

Detailní popis postupů evaluace

1. Nastavení strategie evaluace

Cílem KA 04 je získat spolehlivé podklady pro strategickou pilotáž opatření prevence a podpory duševního zdraví. Evaluace bude realizována s účelem

a) přinést užitečné náměty na zlepšení intervencí,
b) odstranit či minimalizovat implementační selhání a
c) zvýšit efektivitu prováděných intervencí.

V souladu s povinnými hodnotícími kritérii pro programové období 2021-2027 budou hodnocena **kritéria účelnosti, účinnosti, relevance, koherence**. Evaluace bude provedena v souladu s Etickým kodex evaluátora České evaluační společnosti, Etickým kodexem Národního ústavu duševního zdraví a dalšími vnitřními předpisy (GDPR, nakládání s daty pacientů a daty pro výzkum aj.) a případně dalších standardů odborných společností.

2. Plánování evaluace

Interní evaluátor během prvních 3 měsíců projektu vypracuje Vstupní evaluační zprávu (evaluační plán), jehož součástí bude
a) schéma intervenční logiky projektu,
b) harmonogram evaluace,
c) evaluační otázky,
d) specifikace evaluačních designů.

Do 6 měsíců od zahájení projektu budou kompletně připraveny

e) nástroje a metody pro sběr dat,
f) specifikace analytických nástrojů.

Průběžnou evaluační zprávu evaluátor vypracuje do 19. měsíce realizace projektu a do 39. měsíce, společně se závěrečnou zprávou o realizaci, předloží závěrečnou evaluační zprávu včetně manažerského shrnutí.

3. Příprava evaluačních designů a metod
Procesní evaluace projektu se zaměří na klíčové procesy projektu **dle těchto kritérií:**

a) program je implementován, jak bylo zamýšleno
b) daří se realizovat jednotlivé klíčové aktivity a procesy,
c) program je poskytován zamýšleným cílovým skupineám,
d) program naplňuje potřeby cílových skupin

Jako metody pro vyhodnocení budou využity **postupy:** desk research, analýza dat a skupinové rozhovory.

Dopadová evaluace proběhne u všech aktivit, kde se předpokládá dosažení změny u osob, skupin a dále systémových změn, které mají primární či sekundární dopad na cílové skupiny, tj. především
a) účastníků vzdělávacího programu dle KA03 (**kritérium adherence**),
b) pracovníků interního týmu kteří budou poskytovat školení (**kritérium fidelity**),

Pro získání dat interní odborný tým projektu v souladu s nejlepší mezinárodní praxí v oblasti implementace psychiatrických služeb využije **evaluačního nástrojů v podobě dotazníku na měření gramotnosti v oblasti duševního zdraví, který bude adaptován dle škál používaných u odbocných programů v zahraničí.**

4. Sběr, zpracování a analýza dat, interpretace výsledků

Pracovníci evaluačního týmů zajistí kompletní sběr dat od účastníků školení. Zpracování a analýzu dat provede interní evaluátor ve spolupráci se statistikem. Postup analýzy, výběr konkrétních statistických metod a interpretace výsledků bude diskutovat Interní evaluátor se členy expertních platforem.

7. Aktualizace metodiky

Interní evaluátor ve spolupráci s členy interního týmu na základě evaluace pilotu realizují validaci metodik opatření. Metodiky budou iterativně validovány na základě průběžných výsledků evaluace, zkušeností interního týmu a podnětů od českých a zahraničních expertů. Tím se zvýší potenciál udržitelnosti opatření a možnost plné systematické implementace v ČR.